

A szociális munka globális definíciója¹

Az alábbi definíciót 2014 júliusában fogadta el az IFSW Nagygyűlése és az IASSW Közgyűlése.

A szociálismunka-szakma globális definíciója

„A szociális munka olyan gyakorlat alapú szakma és tudományág, amely elősegíti a társadalmi változást és fejlődést, a társadalmi összetartozást, valamint az emberek hatalommal való felruházását és felszabadítását. A társadalmi igazságosság, az emberi jogok, a közös felelősségvállalás és a különbözőségek tiszteletének elvei központi helyet foglalnak el a szociális munkában. A humán és társadalomtudományok elméleteivel, valamint a helyi tudásokkal felvértezve a szociális munka embereket és rendszereket aktivizál, hogy választ adjon az élet kihívásaira és előmozdítsa a jóllétet. A fenti definíció egyes részei a nemzeti és/vagy helyi szinteken nagyobb jelentőségűek lehetnek.”

Megjegyzések a szociális munka globális definíciójához

A megjegyzések célja a definícióban szereplő fő fogalmak magyarázata, melyeket a szociálismunka-szakma meghatározó céljaira, elveire, ismereteire és gyakorlatára nézve fejtünk ki.

Meghatározó célok

A szociálismunka-szakma meghatározó céljai közé tartozik a társadalmi változás elősegítése, a társadalmi fejlődés, a társadalmi összetartozás, valamint az emberek hatalommal való felruházása és felszabadítása.

A szociális munka egyszerre gyakorlati szakma és tudományág, amely elismeri, hogy egymáshoz szorosan kapcsolódó történelmi, társadalmi-gazdasági, kulturális, térbeli, politikai és személyes tényezők kedvezően és/vagy kedvezőtlenül befolyásolják az emberiség jóllétét és fejlődését. Strukturális akadályok is hozzájárulnak az egyenlőtlenségek, a diszkrimináció, a kizsákmányolás és az elnyomás fenntartásához. A faji, osztályhelyeztetel kapcsolatos, nyelvi, vallási, nemi, kulturális, fogyatékoságon vagy szexuális orientáción alapuló hátrányos és/vagy pozitív megkülönböztetés strukturális forrásaival kapcsolatos kritikai tudat fejlesztése, továbbá a strukturális és személyes hátrányok leküzdésére irányuló akció stratégiák kidolgozása központi helyet foglal el abban a felszabadító gyakorlatban, amely az emberek hatalommal való felruházását tűzi ki céljául. A hátrányos helyzetben lévőkkel szolidaritást vállalva a szakma a szegénység enyhítéséért, a sérülékenyek és elnyomottak felszabadításáért küzd, valamint hozzájárul a társadalmi befogadás és társadalmi összetartozás megvalósulásához.

¹ Global Definition of Social Work, <http://ifsw.org/get-involved/global-definition-of-social-work/> (utolsó letöltés: 2014. 11. 26.)

A társadalmi változás célja azon a feltételezésen alapul, hogy a szociális munkás beavatkozására akkor van szükség, amikor egy adott helyzetben elkerülhetetlen a változás és fejlődés – legyen az akár az egyén, család, kiscsoport, közösség vagy társadalom szintjén. Mozgatórugója azon strukturális feltételek lebontásának és megváltoztatásának az igénye, melyek hozzájárulnak a marginalizációhoz, a társadalmi kirekesztéshez és az elnyomáshoz. A társadalmi változást célzó kezdeményezések fontosnak tartják az egyéni szerepvállalást az emberi jogok, valamint a gazdasági, környezeti és társadalmi igazságosság megvalósulásának elősegítésében. A szakma ezzel egyidejűleg elkötelezett a társadalmi stabilitás fenntartása mellett, amennyiben ez a stabilitás nem okozza bizonyos embercsoportok marginalizációját, kirekesztését vagy elnyomását.

A társadalmi fejlődést úgy értelmezzük, hogy az a beavatkozásra, az elérni kívánt célokra és a populárisabb reziduális és intézményi kereteken felüli szakpolitikai keretre vonatkozó stratégiákat jelent. Olyan holisztikus bio-pszicho-szociális, spirituális felméréseken és beavatkozásokon alapszik, amelyek meghaladják a mikro- és makroszintek megkülönböztetését, és a fenntartható fejlődés érdekében különböző rendszerszintekkel, szektorokkal és szakmákkal is együttműködnek. E felfogás a társadalom strukturális és gazdasági fejlődését helyezi előtérbe, és nem fogadja el azt az általánosnak tartott bölcsességet, hogy a gazdasági növekedés a társadalmi fejlődés előfeltétele.

Elvek

A szociális munka alapelvei közé tartozik az emberi lények velük született méltósága és értéke, a különbözőség tisztelete, az emberi jogok és a társadalmi igazságosság védelme, valamint az, hogy senkinek ne okozzunk kárt.

Az emberi jogok és a társadalmi igazságosság képviselője és védelme a szociális munka célja, és egyben ez adja létjogosultságát is. A szociálismunka-szakma elismeri, hogy az emberi jogok a közösségi felelőségekkel együtt érvényesek. A közösségi felelősség fogalma arra utal, hogy az egyéni emberi jogok a mindennapokban csakis akkor valósulhatnak meg, ha az emberek felelősséget vállalnak egymásért és környezetükért, és a közösségeken belül reciprok kapcsolatokat hoznak létre. Ezért a szociális munka egyik központi célja az, hogy minden szinten képviselje az egyének jogait, és olyan megoldásokat találjon, ahol az emberek felelősséget vállalnak egymás jóllétéért, továbbá felismerik és tiszteletben tartják, hogy egymástól, valamint környezetüktől is függenek.

A szociális munka magában foglalja az első-, másod- és harmadgenerációs jogokat. Az elsőgenerációs jogokon olyan polgári és politikai jogokat értünk, mint a szólás- és gondolat szabadság, vagy a kínzás és önkényes fogva tartás tilalma; a másodgenerációs jogok a szociális-gazdasági és kulturális jogok, mint például az elvárható szintű oktatáshoz, egészségügyi ellátáshoz és lakhatáshoz való jog, vagy a kisebbségek nyelvhasználati joga; míg a harmadgenerációs jogok a természeti világra, a fajok sokszínűségének jogára és a generációk közötti egyenlőségre helyezik a hangsúlyt. Ezen jogok kölcsönösen erősítik egymást és egymástól függenek, valamint mind az egyéni, mind a kollektív jogokat tartalmazzák.

Bizonyos esetekben az, hogy „senkinek nem okozunk kárt” és az, hogy „tiszteletben tartjuk a sokszínűséget”, egymással ellentétes és versengő értékeket képviselhet, például amikor a

kultúra nevében bizonyos csoportok, például a nők és homoszexuálisok jogai, ideértve az élethez való jogot, sérülnek. *A szociális munka oktatásának és képzésének általános sztenderdjei* olyan megoldást kínálnak erre az összetett problémára, amely a szociális munkások alapvető emberi jogi ismereteinek megalapozását hangsúlyozza, kiemelve, hogy:

Ez a megközelítés hozzájárulhat az építő vitához és változáshoz olyan esetekben, amikor bizonyos kulturális hiedelmek, értékek és hagyományok megsértik egyes emberek alapvető emberi jogait. Mivel a kultúra egy dinamikusan fejlődő társadalmi konstrukció, folyamatosan lebomlik, változik. Az ilyen építő ellentétek, lebontó és változást generáló viták kialakulását segíti, ha elmélyedünk az adott kulturális értékek, hiedelmek és hagyományok megismerésében, valamint az emberi jogok szélesebb csoportját képviselve kritikai és reflektív beszélgetéseket folytatunk az adott kulturális csoport tagjaival.

Ismeret

A szociális munka egyszerre inter- és transzdiszciplináris, és széles körű tudományos elméletekre és kutatási eredményekre épít. A „tudomány” ebben az értelemben ugyanazt jelenti, mint az „ismeret”. A szociális munka részben saját, folyamatosan fejlődő elméleti alapjaira és kutatásaira, részben más humán tudományok (többek között közösségfejlesztés, szociálpedagógia, közigazgatás, antropológia, ökológia, közgazdaságtan, pedagógia, menedzsment, ápolási ismeretek, pszichiátria, pszichológia, közegészségügy és szociológia) elméleteire támaszkodik. A szociális munka kutatásának és elméleteinek sajátossága az, hogy gyakorlati és felszabadító jellegűek. A szociális munka terén a kutatás és az elmélet egy jelentős része a szolgáltatást igénybe vevőkkel közösen interaktív módon, dialógusokon keresztül valósul meg, s ezáltal nyilvánvalóan konkrét gyakorlati környezetekből merít.

Az általunk javasolt definíció hangsúlyozza, hogy a szociális munka nem csupán az egy meghatározott környezetben zajló gyakorlatokra és a nyugati világ elméleteire támaszkodik, hanem az őslakosok tudására is. A gyarmatosítás egyik öröksége, hogy a nyugati világ elméleteit és ismereteit tartották értékesnek, az őslakosok ismereteit pedig elnyomták, kiszorították vagy kisajátították a nyugati világ elméletei és ismeretei. Az általunk javasolt meghatározás ezt a folyamatot kívánja megállítani és visszafordítani azzal, hogy elismeri: az őslakosoknak minden régióban, országban és területen megvan a saját értékrendjük, vannak megismerési módjaik és az ismeretek átadásának bevett gyakorlatai, amelyek kiemelkedő fontosságúak voltak a tudományok fejlődése során. A szociális munka oly módon kísérli meg jóvátenni a nyugati világ tudományos gyarmatosítását és hegemoniáját, hogy odafigyel a világ őslakos népeire, és tanul tőlük. A szociális munka ismeretanyaga így együtt fejlődik az őslakos népekkel, tanulva tőlük, s így helyesebben jár el a gyakorlatban, nem csupán helyi, hanem nemzetközi szinten is. Az ENSZ anyagaira támaszkodva az IFSW az őslakos népeket az alábbiak szerint határozza meg (<http://ifsw.org/policies/indigenous-peoples>):

- Földrajzilag körülhatárolható ősi területeken élnek (vagy ilyen területekhez kötődnek).
- Ezek a területek általában saját társadalmi, gazdasági és politikai intézményeket működtetnek.

- Általában arra törekszenek, hogy megőrizték kulturális, földrajzi és intézményrendszer-szintű elkülönülésüket az őket körülvevő néphez való asszimiláció helyett.
- Saját magukat őslakosként vagy törzsként határozzák meg.

Gyakorlat

A szociális munka legitimitását és céljait az emberek és környezetük közötti interakciókba való beavatkozás jelenti. A környezet ebben az értelmezésben magában foglalja azokat a különféle társadalmi rendszereket, amelyekben az emberek élnek, valamint a természeti és földrajzi környezetet, amelynek alapvető hatása van az egyének életére. A szociális munka által felkarolt résztvevői módszer tükröződik abban, hogy „a szociális munka egyénekek és rendszerekkel együttműködve kínál választ az élet különböző kihívásaira a jóllét előmozdítása érdekében”. Amennyire csak lehetséges, a szociális munka előnyben részesíti az emberekkel *együtt* végzett munkát a *másokért* végzett munka helyett. A társadalmi fejlődés paradigmájával összhangban a szociális munkások többféle készséget, technikát, stratégiát, elvet és tevékenységet mozgósítanak különböző rendszerszinteken a rendszer megőrzése és/vagy megváltoztatása érdekében. A szociális munka gyakorlata sokszínű tevékenységeket ölel fel, mint például a különböző fajta terápiák és tanácsadások, a csoport- és közösségi munka, szakpolitikai ajánlások és elemzések, lobbizás és politikai akciók. A felszabadítás nézőpontjából, melyet ez a definíció támogat, a szociális munka stratégiáinak célja az emberek reményének, önbecsülésének és kreatív potenciáljának növelése annak érdekében, hogy megkérdőjelezzék és átalakítsák az őket elnyomó hatalmi gyakorlatokat és az igazságtalanság strukturális forrásait, ezáltal egyesítve a beavatkozás személyes-politikai, valamint mikro-makro dimenzióit. A szociális munka holisztikus központi magja univerzális, ám a szociális munka gyakorlati prioritásai országról országra, időről időre változhatnak a történelmi, kulturális, politikai és társadalmi-gazdasági körülmények függvényében.

A világ szociális munkásainak a felelőssége az e definícióban szereplő értékek és elvek védelme, kiteljesítése és megvalósítása. A szociális munka bármely definíciójának is csak annyiban van jelentése, amennyiben a szociális munkások aktívan elkötelezik magukat az értékei és látásmódja mellett.

Az IFSW Nagygyűlésén a szociális munka általános definíciójával kapcsolatban elhangzott további észrevételek

„E definíció egyetlen részét sem lehet oly módon magyarázni, hogy az ellentétben álljon e definíció más részeivel.”

„Az egyes országok és/vagy régiók által hangsúlyozni kívánt részek nem lehetnek ellentétesek a definíció egyéb elemeivel vagy a teljes definíció szellemiségével.”

„Mivel a szociális munka definíciója kulcsfontosságú a foglalkozási csoport identitásának megalapozása szempontjából, csak a megvalósítás folyamatának pontos értékelése és a változás szükségességének megállapítása után lehet ezt a jövőben

megváltoztatni. Előnyben kell részesíteni további megjegyzések hozzáadását a definíció megváltoztatásával szemben.”

Fordította Fehér Boróka